

Kerken betuigt haar sympathie met het streven van het Intern. Congres tegen het Alkohlisme, en vestigt door de publicatie dezer sympathie-betuiging in het pers-verslag de aandacht van de Kerken op den strijd tegen het Alkohlisme in het algemeen en op het congres in het bijzonder".

Na 1920 zijn de cijfers van het Alkohl-gebruik gaan dalen, doordat de crisis intrad, en de beïnvloeding op drank omhoog ging. Men meene echter niet, dat koning Alkohl slaapt, want hij is volgens de H. Schrift een slang, die zacht naar binnen glijdt, maar tenslotte bijt als een draak en gif spuwt als een adder. Wij mogen dus dankbaar zijn, dat er Synodes zijn, die ons opwekken om tegen dien vijand te waken en te bidden.

De beroepsbrief.

Met dankbaarheid aan de opstellers mogen wij gewag maken van het bestaan van een concept-beroepsbrief ten gebruike bij de Geref. Kerken in Nederland. We weten niet beter of dit concept wordt algemeen gebruikt in onze kerken. Toch verdient het o.i. aanbeveling, dat een kerkeraad, die dit concept gebruikt, het eerst late voorlezen op de vergadering en maar niet aan den scriba opdrage, om zich aan dit formulier te houden. Na de voorlezing toch kan het zijn, dat er leden van den kerkeraad zijn, die een amendement willen voorstellen.

Er is in dit concept een zinsnede, die o.i. wel eens nader omschreven mocht worden. Het is deze: „De kerkeraad zal in gehoorzaamheid aan het Woord des Heeren, zorg dragen, dat Gij, in het Evangelie onder de gemeente arbeidende, ook zonder zorgen van het Evangelie leven kunt".

Wat is de bedoeling van de uitdrukking: „zonder zorg leven"?

Zouden er leeraars zijn zonder zorgen? Neen, zegt men, maar hier worden bedoeld, zorgen voor levens-onderhoud van zich en zijn gezin. De dienaars van het Evangelie moeten alleen geestelijke zorgen hebben voor het heil van de gemeente en hare leden afzonderlijk, en daartoe laten wij hen leven zonder nooddrift-zorgen. Als dit geen dualisme is van geest en stof, dan kan men Plato wel onzen besten leermeester noemen.

Wat we dan zouden willen? Een omschrijving van het woord „zorg", waarin werd aangeduid, dat het onderhoud van den leeraar zoo zal zijn, dat deze niet behoeft te staan naar bijverdiensde of het ontvangen van geschenken. Zorgen zal de leeraar altijd hebben, want ziekten, moeilijkheden in de familie, zwaarigheden bij het opvoeden en installeren van zijn kinderen gaan

zijn deur niet voorbij. En dat is goed ook, want hij moet daardoor nog geoefend worden in godzaligheid, om anderen recht te kunnen troosten. Wat hij noodig heeft is het medeleven van den kerkeraad in zijn zorgen, zoodat hij niet van noode heeft elders om hulp te vragen als er zorgen komen.

Leven zonder zorg! Is er één dienaar, die deze toezegging kan aanvaarden van zijn toekomstigen kerkeraad? Zeker, er zijn dienaars, die zichzelf en de hunnen in onnoodige zorgen steken, hetzij onbewust of bewust. Als een predikant er een boerderij bij neemt of een zaak drijft als stille vennoot, of hij gaat als tuinder werken, dan steekt hij zich in zorgen, die de gemeente schaden en zijn ambtelijk werk afbreuk doen. Tegen zulke buitensporigheden moet de kerkeraad zijn veto kunnen uitspreken. Ja, zegt iemand, maar kan de leeraar niet zijn vrije tijd besteden, zoodat hij wil? Daarbij kan hij toch geen inmenging van zijn kerkeraad dulden. Deze opmerking is een bewijs, dat er bij hem geen vertrouwen is tusschen leeraar en kerkeraad. Natuurlijk kan hij niet ieder lid hoofd voor hoofd uitleggen hoe hij zijn tijd verdeelt, maar er is toch in iederen kerkeraad een moderamen, d.i. een kleine kring, waarin hij die zaak wel kan bespreken, of een vice-voorzitter met wien hij onder vier oogen zijn zorgen kan bespreken.

Het is over-geestelijk om te zeggen, dat vertrouwelijkheid tusschen ambtsdragers in de gemeente niets zal baten en dat de dienaar beter zal doen door zijn zorgen op den Heere te werpen. Alsof Christus niet geregeld gebruik maakt van menschen, wanneer Hij zijn volk regeert. Ananias te Damascus moest naar den biddenden Sargus van Tarsus, Petrus naar den centurio Cornelius, hoewel deze was verwaardigd met een verschijning van een Engel, en de apostel Paulus correspondeerde met zijn vriend Philemon over de zorgen van zijn leerling Onesimus. Onze vaders lieten het ora en labora steeds samengaan, en zoo zal het ook moeten gaan met de zorgen van een dienaar des Woords. Niet de straten van Askalon, maar het bid-vertrek en het oor van den mede-ambtsdrager zijn de plaatsen waarheen Christus' dienaars hun zorgen mogen uitdragen. Dan volgen er uitredingen en overwinningen in dagen van zorg, die God verheerlijken. Dan zal de blijdschap het hart van de vromen streelen, als zij den dienaar zien verloet van smart en pijn.

L.

POPULAIR-WETEN: SCHADDELUKE SCHEISEN

John Bunyan 1628—1688.

31 Augustus a.s. zal het 250 jaar geleden zijn, dat John Bunyan, na korte ongesteldheid — twaalf dagen te voren had hij nog gepreekt — te Londen overleed; een gereede aanleiding om enkele opmerkingen te maken over hem en over zijn meest bekende boek: de Pelgrimsreis. Na in 1678 voor het eerst te zijn uitgekomen, is dit werk talloze malen herdrukt, 't zag in zeer veel vertalingen 't licht — 't eerste boek, dat de Engelsche missionarissen na den Bijbel overzetten, is in den regel de Pelgrimsreis — en 't wordt dan ook gehouden voor het na den Bijbel meest gelezen boek.

„Men krijgt den indruk", zoo schrijft T. D. Smid in een bibliographisch artikel in Geref. Theol. Tijdschr. Mei 1938, dat The Pilgrim's Progress, in het Nederlandsch vertaald, aanvankelijk vooral werd gelezen door mystiek aangelegde, gemoedelijke menschen van Doopsgezinde richting en aanverwante piëtistische neigingen of ook wel quietistische ligging, die men in één woord soms als „seculiërs" probeert samen te vatten. „Eenige aarzeling was er soms bij hen, die het dogmatisch niet beïjnd genoeg vonden". In lateren tijd is de waardeering meer algemeen geworden, ook bij het Gereformeerde volk. 't Is nog niet zoo lang geleden, dat de prediking in onze Kerken heel vaak aanhalingen uit Bunyan bevatte, en dat Bunyan zoo'n groot gezag genoot onder ons, dat na een citaat uit de Pelgrimsreis de prediker voor hetgeen hij wilde betoogen geen nadere adstructie meer behoefde aan te voeren: een beroep op Bunyan was (in de practijk) een meer dan voldoende bewijsgrond.

Toch was de oorspronkelijke situatie, n.l. dat Bunyan speciaal in mystieke kringen gewaardeerd werd, m.i. veel juist. 't Feit, dat zijn werk, na aanvankelijke aarzeling, later door ons volk vrijwel critiekloos, ja als gezaghebbend, aanvaard is, lijkt me geen vooruitgang, maar samen te hangen met het al meer doordringende piëtisme en mysticisme, met wier naweeën we thans nog te worstelen hebben.

Daarmee is niet gezegd, dat er niet ook heel veel in Bunyans werk te waardeeren is. Integendeel! Vooral, als we denken aan den tijd, waarin hij leefde, mogen we dankbaar zijn voor de kracht, waarmee hij gestreden heeft tegen het nomisme, voor den ijver, waarmee hij gepredikt heeft de verzoening alleen door het bloed van Jezus Christus. In dit opzicht zegt hij kostelijke dingen, vooral in zijn Christinne-reis, en nog duidelijker in zijn

uitlegging van de gelijkenis van den Farizeër en den tollenaar.

In dit — overigens zeer breedspakige — boekje geeft hij een beschouwing over de rechtvaardigmaking. Hij onderscheidt daar tusschen de rechtvaardigheid, die den Christen wordt aangedaan (toegerekend) en de rechtvaardigheid, die hem wordt ingestort, en voert dan tal van redenen aan om te betoogen, dat we niet om de ingestorte, maar om de toegerekende gerechtigheid van Christus worden gerechtvaardigd. Hij wil er niets van weten, dat Christus' gehoorzaamheid ons zou worden toegerekend op voorwaarde dat wij rechtvaardig worden. De Heilige Geest, het geloof, de hebbelijkheid voor eenige genade kan niet in ons zijn en werkzaam zijn voordat de gerechtigheid van Christus ons door God wordt toegerekend. Deze gansche uiteenzetting is een loflied op de heerlijkheid van Christus en van Diens verzoeningswerk. 't Is dan ook te verstaan, dat Comrie, toen hem over dit punt eenige vragen werden gesteld en hem de tijd ontbrak om zelfstandig een volledig antwoord te geven, in zijn „Missive... wegens de rechtvaardigmaking des zondars enz." verwees naar dit boekje van Bunyan en daaruit een stuk van bijna 40 pagina's overnam.

En wie zou geen waardeering hebben voor de klem, waarmee Bunyan geijverd heeft voor heiligmaking van het leven, voor werkelijken strijd tegen de zonde, enz., iets, wat heel erg noodig was in dien tijd, toen het leven van de geestelijken en van de leden der Kerk zoo bitter veel te wenschen overliet?

Maar omdat er zooveel in Bunyan te waardeeren is, is het te meer te betreuren, dat we anderzijds ernstig bezwaar moeten maken tegen zijn nomisme, mysticisme, individualisme en spiritualisme. Ook tegen zijn nomisme. Hij, die het verfoeit om door de eigen gerechtigheid, door wetsvolbrenging iets te willen bereiken bij God en in allerlei beelden in zijn Pelgrimsreis daartegen waarschuwte, haalt door een achterdeur het nomisme weer binnen.

Als Christen, bekommerd over zijn zonde, door het veld dwaalt, en Evangelist hem aanspreekt, dan verkondigt deze hem niet het Evangelie des kruises, maar wijst hem de heel ver verwijderde, nauwelijks zichtbare, enge poort aan, die slechts langs een weg met veel moeilijkheden en gevaren te bereiken is. Bladzijden en nog eens bladzijden worden volgeschreven, voordat we van het Evangelie der genade hooren. Als de pelgrimsreizigers onderricht ontvangen omtrent den weg des levens — van Uitlegger, Groothart, in het paleis Liefelijkheid, van de herders op de Hoefelijke Bergen, meest in zinnebeelden — dan loofden ze vrijwel niets van de groote werken Gods, van het heil in Christus, al wordt dit wel voortdurend onder-

LITERATUUR EN KUNST

De roman van een dichter.

Jan H. de Groot: „Fir". — G. F. Callenbach, Nijkerk.

De roman schijnt in dezen tijd bijna geheel de poëzie te zullen overwoekeren. Het aantal goede gedichtenbundels wordt ontstellend klein, het getal romans wordt onnoembaar groot. Telkens weer gaat een dichter over naar de zijde der romanciers, en meestal is de verandering een blijvende.

Nu zou men zich hierover niet behoeven te verbazen, indien er in onzen tijd veel epische poëzie geschreven werd, daar deze van ouds een objectief karakter draagt en dikwijls in wezen niet verschilt van een roman.

Maar het eigenaardige is juist, dat er heden ten dage met reden geklaagd wordt over het uiterst lyrische karakter der poëzie, waardoor de dichter meer en meer vervreemdt van de ziel van het volk. Een groot deel van het lezend publiek — en er wordt enorm veel gelezen — raakt gedichten niet aan; de roman in zijn velerlei variatie moet den leeshonger stillen.

Wil de dichter nu het verloren terrein terugwinnen, door zich te richten naar de eischen van de lezers, zonder wie hij het toch niet kan stellen? Dat is niet aannemelijk, want hij zou de poëzie er geen baat mee brengen, wanneer hij er in slaagde een goeden roman te schrijven. Waarschijnlijker lijkt het mij, dat de meeste dichters, omdat zij door het schrijven van critieken en essays zich voortdurend bezig houden met het proza als uitingsvorm, onweersstaanbaar getrokken worden naar het prozaverhaal.

Onlangs heeft ook de dichter Jan H. de Groot de groote stap gedaan. Zijn Poolische roman „Fir" is het eindresultaat van zijn reizen in Polen. Reeds eerder verschenen er verschillende gedichten, waaronder zeer goede, die emoties in Polen opgedaan, tot uitdrukking brachten. Een uitvoerig reisverslag werd de overgang vervolgens naar het bovengenoemde verhaal.

De dichter is hier grootendeels zich zelf gelijk gebleven. De voorliefde voor het emotioneele, het

steld, maar dan is de strekking van het onderwijs bijna steeds: wacht u voor dit gevaar, pas op voor dat afschrikwekkend voorbeeld, enz.

De hoofddruk, die het lezen van de Pelgrimsreis nalaat, is dan ook niet: wat is Gods genade in Christus rijk en aanlokkelijk, maar heel anders: wat moeten we veel gevaren en bestrijdingen doormaken, wat moeten we veel doen en laten, om behouden te worden.

Wel wordt in één zinnebeeld (dat van het vuur, dat telkens vanuit een verborgen olievoorraad gevoed wordt) geleerd, dat Christus het werk der genade onderhoudt, doch dit wordt feitelijk promemorie vermeld, het boek wordt er niet door gedragen. Men krijgt den indruk, dat het eigenlijk een gelukje is, als iemand behouden het eind van de reis bereikt; de groote meerderheid komt onderweg om; er zijn allerlei gevaren, soms ook wel gevaren, die men met de meeste waakzaamheid niet vermijden kan, die de behouden aankomst verhinderen kunnen.

Kortom, er wordt zooveel aandacht besteed aan den weg, dat DE WEG op den achtergrond komt, en 't verband tusschen den weg, dien wij bewandelen moeten, en Christus, Die de Weg is, komt nauwelijks uit. Ik geloof gaarne, dat dit niet de bedoeling is geweest van Bunyan, al vinden we hierin de sporen van zijn eigen bekeeringsweg, maar het resultaat is toch, dat ons volk jaren lang, ook door het werk van Bunyan, op de paden van het nomisme, of zoo men wil, van het neo-nomisme is gevoerd.

In nauw verband hiermee staat Bunyans mysticisme. Zelfs een bewonderaar van Bunyan als Dr J. H. Gunning J.Hzn. spreekt het onomwonden uit: „Ook Bunyan toch had, evenals Fox, de traditioneele voorliefde aller mystieken voor het inwendige woord en den „dieperen", „geestelijken" zin van 't geschrevene woord;..." (Blikken in Bunyans Pelgrimsreis, pag. 27).

Aan de eene zijde voert Bunyan telkens met kracht het pleit voor de waarheid en volkomen betrouwbaarheid van Gods Woord. Hij wil leven bij het Woord, maar hij is hier, helaas, niet consequent in. Dat komt heel sterk uit in zijn eigen, door hem zelf te boek gestelde bekeeringsgeschiedenis: „De genade uitgebreid tot den grootsten der zondaren". Hij hoort stemmen, aanschouwt den Heiland, krijgt teksten, éénmaal zelfs een tekst, waarvan hij na een jaar zoeken merkt, dat hij uit één der Apokryphen is, maar de inhoud was toch goed, en van God; soms wordt een tekst tien-, twintigmaal in zijn hart herhaald, een duidelijk bewijs, dat God hem dien geeft, en hij heeft er dan een dag of langer troost van; maar na verloop van tijd verzwaakt de indruk, de gevoelsontroering, en dan zegt die tekst hem niets meer; eens kreeg hij den tekst: Mijn genade is genoeg;

sterk vis-
men ool-
ook hie-
het proz-
Het is
bij een-
met rede-
Van ka-
hoofdpe-
neer hij
in weze-
gekome-
klomp-
Een r-
veel ge-
de stree-
bepaald
Een a-
namen v-
bovendie-
ligging o-
den, als
eenige F-
woeste
wordt na-
dacht ge-
oog voor-
zin getu-
mogen v-
mis gev-
ment.
Men v-
verhaal
regiona-
is niet,
getogen
in zich
aan, al
Er zou
worden
werk. E-
terlijk g-
element,
overdrev-
of herlee-
heid. M-
twijfel.
steurt,
voorbij
bemerkt.

gelukkig
dezen te-
dien na-
brekend-
poesje b-
durend v-
aan wat
ontvangt
langen s-
in Gods
heid lee-
twintig
nu rust,
Een b-
Bunyan
lijke zon-
uit Hebb-
ning wi-
hem mei-
Maar hij
is u gene-
deze pla-
ontmoet
beide m-
langde
God om
mijn be-
zij tegen
Eindelij-
verzwak-
de alge-
vrede en
kwam m-
hartighe-
tuurlijk
tekst op
werkt w-
Niet i-
geleefd
ook eens
de belof-
daarvan
hoewel
kon hals-
bij vlage-
ik aan-
grijpen
bovenve-
na deze
't Spre-
werk oc-
enkele u-
en Hooj-
van den
zich ope-
heeft en
elke po-
ontsluite
bij Gods

III ZIELKUNDE III

Geloof en Verbeelding.

II.

Welk mensch is er, die niet in gedachten met de toekomst bezig is, zowel van zichzelf als van anderen? Heeft niet ieder mensch zijn begeerten en wenschen, zijn hoop en vrees, zijn plannen en voornemens?

Welnu ook in deze toekomstgedachten spelen geloof en fantasie een voorname rol. Het geloof, zowel de historische functie van het gelooven aan als de religieuze functie van gelooven in. Hij die gelooft aan de vroegere praestaties van een leider of gids, vertrouwt zich voor de toekomst gemakkelijk aan hem toe. Zij die gelooven in God, als hun Vader door Christus, verwachten van Hem al hun heil. De Heilige Schrift gaat ons hierin voor. Het volk Israël geloofde in den Heere en aan Mozes Zijnen knecht, lezen we, Ex. 14 vs 31. Daarin lag opgesloten, dat zij zich voor de toekomst vol vertrouwen aan Mozes' leiding overgaven. En als de apostel Paulus in Rom 1 vs 17 een woord van den profeet Habakuk aanhaalt, dan bedoelt hij daarmee, dat onze behoudenis niet door strijd en werk maar door geloovig rusten op God en Zijn beloften tot stand komt.

Onze verwachtingen voor de toekomst brengen meestal zekere spanning teweeg in onze gemeederen, en nu is het geloof in dit opzicht een ontspannende functie. Het woord van den profeet Jesaja: „Door omkeer en rust zoudt gij gered worden, in stil zijn en vertrouwen zou uwe sterkte liggen” (vertaling Prof. J. Ridderbos), stelt de ontspannende kracht des geloofs in een helder daglicht. Trouwens de voorbeelden zijn voor het grijpen van leiders, die door hun voorbeeldig geloofleven ontspanning brachten in de gemeederen van hun volgelingen. Prins Willem van Oranje zat rustig in de kerk te Delft onder den dienst des Woords, toen het bericht tot hem kwam van Leiden ontzet. Cromwell had tot spreuk: „Vertrouw op God en houd je kruit droog”. President

wordt in de Pelgrimsreis genegeerd. Ten deele ligt dit aan den opzet van het werk: 't zou niet mee zijn gevallen, om bij dien opzet — een reis naar de eeuwigheid — een plaats te geven aan den ambtelijken dienst des Woords en der Sacramenten, aan de oefening der tucht; maar voor een groot deel is dit ter zijde laten van de Kerk gevolg van Bunyans individualisme. Gunning zegt terecht, al laat ik de formulering voor zijn rekening: „ook vindt men bij hem dezelfde gering-schatting van uitwendige vormen en ordeningen, die ook den Kwakers eigen was”. (a.w. pag. 27). Hoewel Baptist, werden enkele van zijn kinderen jong gedoopt; vragen als over den kinderdoop of den doop van volwassenen hadden zijn belangstelling niet. De Doop neemt in den strijd van Christen geenerlei plaats in, evenmin als het Heilig Avondmaal.

Daardoor wordt bij hen, die de Pelgrimsreis als een soort model zien, vanzelf indifferentisme ten aanzien van de Kerk en de Sacramenten gewekt.

Wat het spiritualisme betreft, Bunyan heeft alleen belangstelling voor het eeuwige zielebehoud. Dat de Christen een roeping heeft op aarde en ten opzichte van Gods schepping, het komt absoluut niet uit. Ook dit ligt voor een deel aan den opzet van zijn werk, doch slechts voor een deel. Het Spiritualisme wordt ook gepropageerd: iemand, die bezig is met de dingen van de aarde, is gelijk aan een man, die met een vuilnishark strootjes en stokjes en vuil van den grond bijeen en naar zich toe harkt. De eenige taak op aarde, waarvan blijkt, is anderen met het Evangelie bekend te maken. Bunyan heeft er geen oog voor, dat Christus de Verlosser is van ons gansche bestaan en dat Hem alle dingen zijn onderworpen.

Hoe zou het ook kunnen? Spiritualisme is steeds een trouwe metgezel van het mysticisme.

Nog één vraag wil ik beantwoorden: Hoe moeten we oordeelen over het genre van de Pelgrimsreis? Deze lectuurvorm was niet nieuw in Bunyans dagen. Hij dateert al uit de Middeleeuwen. Er zijn wel heel groote bezwaren aan verbonden. Immers als vanzelf wordt de Christen in het centrum gesteld ten koste van den Christus. Hoemeer ik me in de Pelgrimsreis verdiepte, hoe sterker me voor den Geest kwam: God wil, dat Zijn Christenen niet door stomme beelden, maar door de levende verkondiging van Zijn Woord onderwezen worden. Wil men een beschrijving van „des Christens reis naar de eeuwigheid” hebben, die uit het gebed in 't Doopsformulier is schooner, krachtiger en schriftuurlijker: dat Gij dit Uw kind altijd wilt regeeren opdat het... in den Heere Jezus Christus wasse en toeneme, enz.

F. de V.

sterk visuele, dat zijn gedichten kenmerkt, vindt men ook hier. Het gejaagde, het snelle tempo, is ook hier een kenmerk en verontrust eenigszins het proza.

Het is niet gemakkelijk, dit boek in te deelen bij een der bekende romangenren. Men kan zelfs met reden de vraag stellen: is het wel een roman? Van karakterontwikkeling is geen sprake. De hoofdpersoon is aan het begin van het boek, wanneer hij plotseling, gewond, zijn intrede doet, niet in wezen verschillend van den pas uit het klooster gekomen boeteling, die bij een onnoodig moeilijke klimpartij in de bergen, verongelukt.

Een reportageroman is het niet. Wel wordt er veel gereisd en getrokken in het verhaal, maar de strek wordt niet zoo beschreven, dat men een bepaalden kijk op land en volk van Polen krijgt. Een aantal moeilijk te lezen en niet te onthouden namen van dorpen en steden, waarvan de schrijver bovendien nog verklaart, dat hun geographische ligging onjuist is vermeld, een paar vreemde woorden, als groet of verwensching gebruikt, zijn de eenige Poolse elementen in het werk. Maar de woeste pracht van den Tatra en de Karpathen wordt niet verloofd. De dichter heeft zijn aandacht gewijd aan de menschen en had nauwelijks oog voor de hen omringende natuur. Een enkele zin getuigt telkens weer van het beeldend vermogen van den schrijver en doet te meer het gemis gevoelen van het natuur-beschrijvende element.

Men vraagt zich bij het lezen af, waarom dit verhaal nu juist in Polen moet spelen, want een regionale roman is het boek ook al niet. „Fir” is niet, wat hij is, omdat hij als Pool geboren en getogen is, en al het typische van den volksaard in zich heeft. Menschen als hij treft men overal aan, al behoort hij tot een uitzonderlijk type.

Er zou een heele hoop critiek kunnen geleverd worden op dit, als roman, zeer onsamenhangende werk. Eigenlijk bestaat het uit losse episodes, meesterlijk geschreven, alle met een sterk dramatisch element, zwaar dynamisch dikwijls, soms op het overdrevene af, zoodat men bij nauwkeurig lezen of herlezen gaat twifelen aan de bestaansmogelijkheid. Maar de schrijver laat geen tijd aan den twijfel. Er zit een tempo in het boek, dat meesleurt, de opeenvolgende gebeurtenissen rollen voorbij als een film, zoodat men soms nauwelijks bemerkt, dat het afzonderlijke opnamen zijn. Het

gelukkig, op zijn gebed, dat God krachtiger met dezen tekst in zijn hart wilde werken, kreeg hij dien na 14 dagen opnieuw, maar nu met het ontbrekende woordje „u” erbij, zoodat hij weer een poosje houvast had; en zoo klemde hij zich voortdurend vast niet aan het Woord des Heeren, maar aan wat hij „met een gevoelige genade” daarvan ontvangt. Bunyan heeft op deze wijze een jarenlang strijd gevoerd, waarbij hij nu eens roemde in Gods genade, dan weer in vreeselijke benauwdheid leefde. „Mijn vrede had op één dag wel twintig veranderingen; nu troost, dan kwelling; nu rust, dan onrust.”

Een heel merkwaardig geval is het volgende. Bunyan heeft langen tijd gevreesd, de onvergeeflijke zonde te hebben bedreven, omdat het woord uit Hebr. 12: „want gij weet, dat als hij de zegening wilde beërven, hij verworpen werd, enz.” hem meermalen als een vonnis in zijn ziel dreunde. Maar hij kreeg toch ook dat woord: „Mijn genade is u genoeg”. Toen zei hij: „Mijn God! indien beide deze plaatsen, elkander in mijn hart op één tijd ontmoetten, het zou mij verwonderen, welke van beide meest tot mijn best zou wezen. Ja ik verlangde dat het eens gebeuren mocht, en bad er God om”. „Twee of drie dagen daarna kwam mijn begeerte: op een en denzelfden tijd stonden zij tegen elkander en het was mij zeer wonderlijk. Eindelijk begon dat van Ezau's geboorterecht te verzwakken, ging door en verdween; en dat van de algenoegzaamheid der genade overwon met vrede en blijdschap. En zoo als ik hier op peinsde, kwam mij die plaats te binnen, Jac. 2: 13: De barmhartigheid roemt tegen het oordeel”. Het schriftuurlijk bewijs, dat de overwinning van den eenen tekst op den anderen in zijn hart door God gewerkt was!

Niet immer heeft Bunyan zoo bij ingevingen geleefd en Gods Woord verworpen. Hij schrijft ook eens: „Te voren dacht ik doorgaans, ik mocht de belofte niet aangrijpen, tenzij dat ik den troost daarvan kon gevoelen”; en even ervoor: „Want hoewel ik er dien troost en zoetheit niet uit kon halen (uit het woord der belofte n.l.) als wel bij vlagen te voren geschied was, nochtans greep ik aan al wat ik zag”. Maar dat geloovig aangrijpen van Gods Woord is uitzondering; het bovenverhaalde en ander geknoei met teksten valt na deze laatste uitspraken.

't Spreekt vanzelf, dat als zoo de auteur is, zijn werk ook vol is van dit mysticisme. Er is een enkele uitzondering: de mooie passage als Christen en Hoop gevangen zitten in het kasteel Twijfel van den reus Wanhoop. Dan herinnert Christen zich opeens, dat hij den sleutel „Belofte” bij zich heeft en spreekt het uit, dat „deze sleutel hem elke poort in dit kasteel van den Twijfel (zal) ontsluiten”. Dat is, in symbolische inkleeding, leven bij Gods Woord.

spannende van het verhaal is meestal voldoende vergoeding voor het gebrek aan compositie. Men zou b.v. niet gaarne het eerste hoofdstuk over den dollen hond willen missen, omdat het als aanleiding voor de kennismaking met „Fir”, overbodig lang is. Wie niet halsstarrig vasthoudt aan het dogma van een vasten roman-bouw, zal uit de losse, sterk geschreven hoofdstukken, de figuur zien oprijzen van een man met een zeer grillig karakter, moeilijk voor anderen, maar vooral voor zichzelf. Een man met een ijeren wil voor anderen, maar niet in staat eenigen gril of inval van zichzelf te weerstaan of te remmen.

Het type van den rusteloozen zwerver, die het nooit met anderen zal kunnen vinden voor langen tijd, omdat hij slechts zich zelf kan zijn, zelf-zuchtig ook in zijn liefde en toewijding voor anderen. Een tragische figuur.

Het fragmentarisch karakter van het verhaal is ook de oorzaak, dat er geen levensovertuiging uit het verhaal spreekt. Het boek is evenmin christelijk als onchristelijk, en dat is wel een bezwaar. Het voldoet niet, omdat het slechts een zeer interessante beschrijving geeft van een reeks van avonturen, waarin telkens dezelfde persoon een rol speelt. In felle gebeurtenissen openbaart hij vooral den buitenkant van zijn karakter, slechts zelden wordt een blik gegund in het diepste wezen ervan. Dan gevoelen we Firs angst voor het onbekende leven en den geheimzinnigen dood, als hij het sterven van Marjan, de uitwerking van het motief uit het sonnet aan het begin van het boek.

De Groots eerste roman is nog te veel product van den dichter. Hij weet prachtig het emotionele onder woorden te brengen, bezit een groote zeggingskracht, maar mist nog de rustige bezonnenheid van den ontleedenden romancier. Toch een zeer interessant boek.

Gron.

H. S.

NU IS HET DE TIJD!.....

Wilt U onthouden, dat U bij het aanwerven van een nieuwe abonné over mooie boeken als premie kunt beschikken?

De nieuwe jaargang begint 1 October.

Wij zenden gaarne proefnummers.

Maar het is helaas uitzondering. Regel is, dat de pelgrims hun vertrouwen stellen op allerlei bijzonderheden. Als Christen met den Bijbel in de hand rondwaalt, ontvangt hij van Evangelist een rol, die hij zorgvuldig moet bewaren en afgeven aan de hemelpoort. Die rol is voor hem „het onderpand zijner behoudenis, de zekerheid van in de gewenschte haven te zullen aanlanden”. Als hij den heuvel Moelijkheid moet beklimmen, geeft het hem kracht, als hij zijn rol beziet. Wanneer hij zich tegenover Vormelijk en Schijnheilig, die door over een muur te klimmen op het smalle pad zijn gekomen, verdedigen wil als een oprecht Christen, dan wijst hij op zijn rol; die geeft hem zekerheid, evenals een merkteken op zijn voorhoofd, dat één van de dienaren des Konings hem gaf, toen hij bij het kruis stond.

Ook Christinne heeft zulk een bijzondere uitnodiging van den Koning ontvangen en klopt met haar brief in de hand vol vertrouwen aan de enge poort, maar Barmhartigheid, die zulk een brief mist, is vol vrees, zoodat ze voor de poort flauw valt. Wel wordt ook zij binnengelaten, maar inmiddels is de gedachte gesuggereerd, en door de herhaling versterkt: Zekerheid heeft men alleen door een bijzondere stem of iets dergelijks.

Geheel in de zelfde lijn — het Woord Gods is een dood boek, slechts iets bijzonders wekt het leven — ligt de volgende uitspraak van Groothart, een door den Koning aan Christinne gegeven begeleider: „Zijt gij zeker, dat dit gevoel u altijd zal bij blijven?... Dus hebt gij, mijne dochters, al wat gij bezit verkregen door een goddelijke aanschouwing van datgene, waarvan ik u sprak. Herinnert u, hoe u was meegedeeld, dat de h e n d o o r haar gewonen roep geen voedsel geeft aan haar kuikens. Dit hebt gij dus door een bijzondere genade.

Dat in de 18de eeuw ons volk zich heeft trachten te voeden met deze onschriftuurlijke dingen, wie, die de 18de eeuw kent, zal er zich over verwonderen, maar het is wel heel erg te betreuren, dat het ook in de 19de en 20ste eeuw zoo lang heeft geduurd, voor men aan het verzoek van Bunyan zelf heeft voldaan, het verzoek n.l. waarmee hij het eerste deel van zijn Pelgrimsreis besluit:

Vindt ge er zoo goud als schuim, welnu, behoud Terwijl gij 't schuim verwerpt, voor u het goud. Wat nood, als soms mijn goud in erts zit.

Of eigenlijk moet ik het scherper formuleren: schuim en steenen zijn niet schadelijk; hier zijn echter schadelijke elementen, die Gods volk nadeel hebben berokkend. En het is wel een bewijs voor den diepgaanden invloed, die het mysticisme op ons volk heeft gehad, dat deze schadelijke elementen zoo lang geaccepteerd zijn.

Over het individualisme en spiritualisme kan ik korter zijn. Wat het eerste aangaat: de Kerk